

Underændringsforslaget (nr. 2) i betænkningen

forkastedes med 95 stemmer mod 11; 25 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Efter anmodning skal jeg lade foretage delt afstemning over underændringsforslaget udenfor betænkningen af *Bertel Dahlgaard* (se sp. 3692—93).

Stk. 1 i den foreslåede nye § 6 („Ingen gevinst . . . tipskuponen.“)

forkastedes med 92 stemmer mod 27; 9 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Stk. 2 i den foreslåede nye § 6 („Ingen person . . . præmier.“)

forkastedes med 91 stemmer mod 24; 13 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Det foreslåede nye punktum i § 7, stk. 1, 2. led, 1. afsnit („Såfremt der . . . statsafgift.“),

forkastedes med 103 stemmer mod 11; 13 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Underændringsforslaget udenfor betænkningen af *Bertel Dahlgaard* (se sp. 3692—93) var dermed bortfaldet.

Ændringsforslaget (nr. 1) i betænkningen om en ny affattelse af lovforslagets tekst

vedtoges med 100 stemmer mod 12; 16 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredie behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1956 til 31. marts 1957.

(Første behandling findes i tidenden sp. 1498, 1579, 1700, 1836, 1878, 1981, 2019 og 2205, finansudvalgets betænkning i tillæg D. sp. 2429).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredie behandling sattes til forhandling under eet.

Udvalgets ordfører (Thestrup): Af betænkningen fra folketingets finansudvalg over finanslovsforslaget for finansåret fra 1. april 1956 til 31. marts 1957 fremgår det, at finansudvalget har stillet en række skriftlige spørgsmål til ministrene. Under de respektive paragraffer er anført svarene på disse spørgsmål.

Det fremgår ligeledes af betænkningen, at der er holdt en del samråd med ministrene, og også de forskellige samråds svar er opført under de respektive paragraffer.

Finansudvalget har i år, som tidligere, ikke stillet ændringsforslag til anden behandling, idet man anser det for mere hensigtsmæssigt at samle ændringsforslagene til tredie behandling.

Aksel Larsen: Det ville være synd at sige, at udvalgets ordfører, det ærede medlem hr. Thestrups bemærkninger giver anledning til udtalelser, og det ligger tilmed sådan, at der ikke er ændringsforslag, så dem kan jeg heller ikke udtale mig om. Men det må være tilladt, når der nu i forholdtvis god tid — selvom det kun er forholdtvis god tid — henvises til, at ændringsforslagene vil komme ved tredie behandling, at sige, at det ville være ganske hyggeligt for os, der er, om jeg så må sige, menige medlemmer af tinget, efterdi vort parti ingen repræsentant har i finansudvalget, om vi fik betænkningen med ændringsforslagene ikke blot et par timer, før sagen skal til tredie behandling i tinget, men nogle dage før, så vi havde en minimal chance for i det mindste at gennemlæse ændringsforslagene og vide, hvad det er, der skal stemmes om ved tredie behandling.

Vi er ikke forvænt i så henseende. År efter år oplever vi, at vi får de ofte flere hundrede ændringsforslag, der kommer fra finansudvalget, en dags tid, før de skal behandles i tinget, så at vi faktisk ikke har mulighed for at danne os en begrundet mening om dem eller med god samvittighed at tage stilling til dem. Vi har gang

[Aksel Larsen.]

på gang ved sådanne lejligheder protesteret derimod og henstillet, at denne dårlige praksis blev afskaffet; men det er ikke sket hidtil, og nu benytter jeg altså lejligheden til her ved anden behandling at sige til finansudvalget i almindelighed og finansudvalgets ordfører i særdeleshed — hvis han har chance for at have opmærksomheden henledt på den debat, der føres under dette punkt — at det ville være rart, om vi kunne få en lille bitte smule at vide om, hvilke ændringsforslag der skal stilles ved tredje behandling, før vi skal debattere dem og stemme om dem her i salen.

Må jeg samtidig om et specielt spørgsmål sige, at jeg har læst eller hørt nogle rygter om, at der blandt de ændringsforslag, som kan forventes, vil være et om, at bevillingerne på undervisningsministeriets budget for forfatter- og kunstnerunderstøttelser — eller hvad det nu er, det kaldes — skal forhøjes. Såvidt jeg imidlertid er orienteret, er det yderst beskedne forhøjelser, man foreslår. Det har været nævnt i hvert fald i visse derom informerede aviser, at beløb på 2 400 kr. i årlig understøttelse ville man forhøje til 2 700 kr. Det forekommer mig, at det er en meget beskeden forhøjelse, når man tager i betragtning de ganske betydelige prisstigninger, der har fundet sted, siden de hidtidige beløb blev fastsat. Det forekommer mig i det hele taget, at man på dette område udviser en ret stor karrighed. Jeg vil håbe, at bladrygterne om, at man kun tilsigter en så beskeden forhøjelse, ikke modsvarer virkeligheden, men at der vil komme helt andre — og acceptable — forslag enten fra finansudvalget eller fra den højtærede minister.

A. Lyng: Under første behandling af finanslovsforslaget for 1956—57 i december 1955 har jeg under omtale af militæruddgifterne flere gange studset over at høre flere medlemmer af folketinget sige, at Danmark trods et kæmpebudget på 1 milliard kr. til militære udgifter er bagud med opfyldelsen af sine militære forpligtelser i forhold til andre NATO-lande.

Det er jo ellers således, at vi grønlandske medlemmer ikke blander os i debatten om andre spørgsmål end de grønlandske. Men i dag vil jeg gerne gøre en undtagelse og

sige, at det for mig ser således ud, at Danmark er et af de medlemmer af NATO, der har ydet forholdsvis mest til det fælles forsvar. Det gjorde det ved at stille det mægtige land Grønland til rådighed for uvurderlige militær- og flyvebaser, der dækker den vestlige hemisfære mod angreb nordfra, og det — vel at mærke — til gratis afbenyttelse for de andre. Dertil kommer de økonomiske ofre som følge af NATO-medlemsskabet. Det er her, Danmarks indsats skal ses i forhold til de andres. Jeg tror derfor ikke, at man får det rigtige billede af omfanget af Danmarks ydelser, når man under disse ofte tilbagevendende debatter udelukkende hæfter sig ved de rent økonomiske ofre, men glemmer de andre lige så betydningsfulde, ja, mere betydningsfulde ydelser; og med disse indledende bemærkninger om noget alment vil jeg vende mig mod mit eget område.

Jeg vil gerne have lov til at sige den højtærede minister for Grønland tak for hans vinterbesøg i år. Vi er jo ikke forvænt med sådanne besøg deroppe i den fjerne landsdel. Det er første gang, at en minister — og overhovedet en højere embedsmand henedefra — har aflagt os besøg om vinteren. Det viser ministerens og regeringens vilje til ved selvsyn at lære forholdene at kende og hermed gøre kontakten fastere. Den højtærede minister har benyttet besøget til mange forhandlinger både med forskellige organisationer og enkeltpersoner, og det er vort håb, at de meninger, anskuelser og ønsker, der blev fremført fra grønlandsk side, ikke mindst om lønningsmæssige forhold for grønlænderne, vil blive genstand — og måske allerede har været genstand — for velvillig prøvelse hos regeringen.

Jeg tror, vi trygt kan sige, at vi også på en anden måde har mærket, at oprettelsen af ministeriet for Grønland har været til gavn for Grønland. Jeg tænker hermed på det betydningsfulde skridt, der blev taget til at forbedre Grønlands radiofoni. Det er et skridt, der ganske sikkert vil få stor betydning derved, at når nye anlæg engang bliver færdige og kommer i brug om et par år, kan radioen endelig nå ud til alle beboede pladser i Grønland. Jeg takker derfor den højtærede minister for hans store indsats her.

[A. Lyngé.]

Dernæst vil jeg gerne have lov til at fremføre enkelte bemærkninger til anlægsprogrammet i Grønland.

Der er i år foreslået 12 mill. kr. til fuldførelse af tidligere påbegyndte arbejder og nye anlæg. Heraf får skolen 1,7 mill. kr., som fordeles mellem 3 steder: Julianehaab, Godthaab og Holsteinsborg. Skolebyggeriet i Godthaab, der har ligget stille det sidste par år, er nu glædeligvis genoptaget. Men der er allerede sket så megen forsinkelse, at skolen ikke kan optage elever til efterskolen og heller ikke kan optage normal tilgang til realskolens 1. klasse. Det skyldes utilstrækkelig økonomi og mangel på indkvarteringsplads til eleverne.

I de allerede eksisterende bygninger og med udnyttelse af al disponibel plads er der hidtil skaffet indkvarteringsplads til 66 mandlige og 28 kvindelige elever. For at opnå dette høje tal måtte skolens arnartakstab rykke ud af deres værelser til fordel for eleverne. Økonomaen måtte af med det ene værelse af sin 2 værelses lejlighed. Både drenge- og pigeafdelingen er overbefolket i de gamle, utætte og usunde boliger, som ikke har været repareret i flere år, fordi vi hele tiden håbede på at få bevillinger til et nyt elevhus og en ny forplejningsafdeling.

Eleverne, Grønlands bedste ungdom, bor som sild i en tønde, som en af lærerne udtrykte det under et lærermøde, jeg deltog i. Det er overflødigt at bemærke, at det er umuligt at skaffe ro i de små 20 mands barakker, hvor eleverne skal bakse med hjemmearbejde, bl. a. i sprog og matematik, med samme krav som på tilsvarende skoler i Danmark. Men nu kan vi ikke fremtrylle mere plads i de allerede eksisterende bygninger, og vi mangler både logi og forplejningsplads til årets tilgang af nye elever, ialt 40 elever.

Sagen er så alvorlig, at realskolen — som jeg allerede har sagt det — der ellers optager 20—30 elever, ikke kan optage mere end 5 elever i skolens 1. klasse i år, heraf kun een kvindelig elev. Det betyder en udsættelse af den normale uddannelse af den grønlandske ungdom — Grønlands fremtidige arbejdskraft — og stor skuffelse for mange unge.

Der er imidlertid en anden lige så alvorlig

konsekvens, som jeg også har nævnt. Vi kan heller ikke optage elever i efterskolen i Godthaab, en skole, der er forbedringseskole for realskolens 1. klasse, fordi vi heller ikke har logi til tilgangen. Vi må sløjfe efterskolen i Godthaab ikke alene i år, men også de påfølgende år. Vi må nøjes med efterskolerne i Julianehaab og Egedesminde, som kun kan levere en enkelt klasserække på realskolen.

Pladsmanglen er delvis en følge af, at vi nu har planer om at genoplive en seminarielasse, der har været nedlagt et år. Det bliver ganske vist en dværgklasse — også på grund af manglende tilslutning — på ca. 5 elever, men vi vil gerne have den genoplivet, fordi vi foreløbig ikke kan undvære grønlandsk uddannede kateketer, selv om dette delvis går ud over tilgangen til efterskolen og realskolen. Vi mangler altså indkvarteringsplads til 40 elever i år. Jeg vil derfor indtrængende henstille, at regeringen finder på råd for det fornødne, inden det nye skoleår begynder i august i år.

Og så vil jeg gerne omtale, at de grønlandske folketingsmænd i går har fået en telegrafisk henvendelse fra befolkningen i Christianshaab angående skoleforholdene på stedet. Der står i telegrammet, der er sendt til folketingsmændene og Grønlandsministeriet, at man har erfaret, at bygning af en skole og en lærerbolig trods et løfte om opførelse i 1956 er blevet udsat. Befolkningen finder, at forhold, hvorunder 3—4 timers daglig undervisning af 70 børn foregår i et forfaldent skolelokale samt i en midlertidigt indrettet, lille, dårlig håndværkerbolig, er utilfredsstillende, og henstiller, at spørgsmålet optages til fornyet overvejelse. Henvendelsen i telegrammet er vedtaget af 97 danske og grønlandere i Christianshaab.

Jeg minder om, at jeg har fremdraget samme spørgsmål under anden behandling af finanslovsforslaget for 1955—56, idet jeg fandt det yderst utilfredsstillende, at 70 skolebørn blev undervist i et lokale, der er beregnet til 20. Det ærede medlem hr. Frederik Lyngé har omtalt det samme under første behandling af finanslovsforslaget i år. Vi grønlandske folketingsmænd vil derfor indtrængende støtte henvendelsen.

Må jeg i tilslutning til min omtale af

[A. Lyngø.]

bevillingerne bemærke, at det er, ligesom man i den senere tid kan mærke, at i hvert fald visse kredse hernede begynder at tvivle og vakle i troen på, at den politik, den linie, der har været fulgt efter nyordningen, er rigtig.

Enkelte artikler tyder herpå, således den leder, der den 10. marts stod i „Berlingske Tidende“ med den talende overskrift: „Er ofrene ydet forgæves?“ Når man sammenholder den med andre artikler, jeg tilfældigt har set, f. eks. den, der stod i „Aalborg Stiftstidende“ den 20. januar i år: „For hårdt tempo i Grønland“, er tendensen mærkbar. Jeg ved ganske vist ikke, hvor megen tilslutning sådanne tanker har. De kan jo være udtryk for enkelte journalisters private meninger.

Må jeg i anledning af disse stadig opdukende røster sige, at jeg er ked af, hvis en sådan tvivl er ved at opstå hernede med eventuel konsekvens for bevillingerne til Grønland, fordi mange reformer ikke tåler reduktion af bevillingerne. Jeg henviser til, hvad jeg i dag har sagt om skolens vanskeligheder på grund af udsættelser.

Jeg er selvfølgelig klar over, at disse røster udspringer af kærlighed til Grønland, af ønsket om ikke at gøre det forkerte og om ikke at forcere udviklingen til skade for grønlænderne. Men så skal man på den anden side passe på, at man ikke gør skade af lutter omsorg. Når man er i tvivl, er det bedst at henholde sig til det, flertallet af folkets egne repræsentanter finder egnet, og jeg tror, at den begyndende agitation hernede er ved at gå imod landsrådets flertal.

Det er jo, som om dele af befolkningen hernede i Danmark ikke helt kan frigøre sig for den ortodokse tankegang, at grønlænderne var lykkeligere som primitive sælfangere på småpladserne, og at nyordningen, der lokkede folk til større produktionssteder, har gjort grønlænderne ufrie. Nej, fra de allerfleste grønlænderes side er der ingen vaklen i ønsket om, at den grønlandske nyordning med hensyn til erhvervene skal følge den linie, som er anslået af landsrådet, at fiskeri og fiskeindustri skal udvikles så hurtigt som muligt med tilsvarende omplacering af befolkningen, således som investeringsevnen formår det. Enhver vil jo

gerne have, at Grønlands underskud bringes ned, og den eneste vej hertil er en større produktion.

De økonomiske ofre er ikke ydet forgæves. Det har man aldrig før ment, hverken fra grønlandsk eller dansk side — så hvorfor mene det nu? Jeg tror, at man ofte hæfter sig for meget ved de økonomiske ofre, som man siger er for store i forhold til den lille befolkning på 24 000 mennesker. Disse anskuelser har jeg tidligere mødt i bladet „Skatteborgeren“, der ganske naturligt pegede på Grønland som en stor økonomisk byrde for danske skatteborgere. Jeg tror, at det er det blad, der engang kom med den bemærkning, at det ville være billigere at flytte alle grønlændere herved og underholde dem her.

Jeg tror ikke, at man skal se sagen på denne måde. Jeg tror heller ikke, at det er heldigt at blive ved med at fremstille Grønland som underskudsforretning. Der er selvfølgelig et stort underskud, hvis man kun ser på statsregnskaber, men det er ikke alene det, man skal se på.

Ser vi på finanslovforslaget for 1956—57, ser budgettallene således ud: Den kgl. grønlandske Handel balancerer med 60 mill. kr., mens der påregnes et underskud på 38 mill. kr. for ministeriet for Grønland. Det er rigtigt, at det er altfor store tal, hvis man vil se det som noget, der kun gøres for grønlændernes skyld, og at det kun er grønlænderne, der nyder godt af hele foretagendet. Men således skal man ikke se på det.

Man må huske, at budgettallene indeholder store udgifter til videnskabelige ekspeditioner og undersøgelser, til radio- og vejrtjeneste, som skal drives i henhold til internationale forpligtelser, og som skulle foretages, selvom Grønland var ubeboet. Man må huske, at store dele af disse millionbeløb vender tilbage til Danmark som lønninger og arbejds løn, til indkøb af materialer, til nyanlæg og reparationer, til leje af skibe og flyvemaskiner og til nyanskaffelser til skibsflåden, og at hele handelsomsætningen med import- og eksportvarer giver indtægter til danske købmænd og giver beskæftigelse for mange hernede.

Hvor stor del af beløbet der bruges i Grønland som lønninger til grønlænderne selv, er det ikke muligt at se, men vi kan se, at der som betaling for indkøb af de grøn-

[A. Lyngø.]

landske produkter er budgetteret 8 477 000 kr.

Man må ikke se det hele som en underskudsforretning. Eksporten af de rent grønlandske produkter, som er skaffet ved grønlændernes erhvervsudøvelse, er budgetteret til 24 200 500 kr. i finanslovsforslaget. Det er også værd at notere, at udførsel af de rent grønlandske produkter har indbragt 17,4 mill. kr. i 1954, og at man for 1955 regner med 21 mill. kr. Det går altså fremad.

Og så må vi huske — selvom det er en anden historie, der ikke vedrører finanslovsforslaget — at minedriften, kryolitten, indbringer store beløb. I 1954 havde den råkryolit, der udførtes til Danmark fra Grønland, en værdi på 22,2 mill. kr. og til USA samme år 5,3 mill. kr. Hvor meget den videre bearbejdede kryolit i Danmark indbringer ved at blive solgt til udlandet, ved vi ikke. Tidligere blev der sagt offentligt fra en velunderrettet kilde, at det var 3 gange så meget. Men vi ved altså intet. Det drejer sig jo om et privat selskab, selvom staten ejer halvdelen af aktierne. Men indtægterne ved eksport af den rensede kryolit til udlandet er sikkert ikke småpenge, og når man så tænker på, at mange af disse indtægter til slut havner i statskassen i form af koncessionsafgift, som nu snart i mange, mange år har figureret med samme tal: 4 mill. kr.; og som aktieselskabsskat, skat af privat aktieudbytte, formueskat og direkte skatter af lønningerne til personalet, er jeg lige ved at tro, at regnskabet over de synlige udgifter, som kan ses i finanslovsforslaget, og de usynlige indtægter, staten får på anden måde, balancerer så nogenlunde. Og så har jeg vel lov til at minde om, at med hensyn til tilhørsforholdet mellem Danmark og Grønland er det ikke pengene, der bør være afgørende, men de hundredårige traditioner, den fælles skæbne, der holder de to lande sammen uden hensyn til, om det ene land har økonomisk fordel af tilhørsforholdet i en række år eller omvendt.

Hermed skal også jeg anbefale vedtagelse af finanslovsforslaget.

Udvalgets ordfører (Thestrup): I anledning af det ærede medlem hr. Aksel Larsens udtalelser kan jeg oplyse, at vi venter, at

ændringsforslagene kan foreligge endeligt behandlet fra udvalgets side for folketinget tirsdag den 20. ds. Tredie behandling af finanslovsforslaget vil antagelig finde sted fredag den 23. ds., så der bliver altså tid til at sætte sig ind i ændringsforslagene.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1—31 og dets overgang til tredie behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i finansudvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om instruks for folketingets ombudsmand.

(Betænkning og indstilling fra ombudsmandsudvalget findes i tillæg B. sp. 301).

Forslaget til folketingsbeslutning sattes til forhandling.

Udvalgets ordfører (Gustav Pedersen): Af mange grunde skal jeg tale meget kort.

Da vi fik vedtaget lovforslaget om ombudsmanden, havde vi samtidig i det udvalg, der havde forberedt lovforslaget, behandlet en instruks, der skulle være midlertidig. Man var enig om, at fra det øjeblik, man fik en ombudsmand, skulle han have lejlighed til at gå denne foreløbige instruks igennem og gøre sine bemærkninger, inden den blev forelagt tinget som forslag til en endelig instruks, og det var naturligt, at ombudsmanden i hvert tilfælde skulle indhente erfaringer fra nogle måneders arbejde. Dette er sket; ombudsmanden har gjort sine bemærkninger, der har været forhandlet mellem udvalget og ombudsmanden, og resultatet er blevet det forslag, der foreligger til behandling her.

Jeg vil gerne understrege, at den relativt korte tid, man har haft til at indsamle erfaringer, selvsagt ikke kan give sikkerhed for, at man har fundet den helt rigtige arbejdsmetode; dels er de henvendelser, der er kommet til ombudsmanden, ret spredte med hensyn til sagernes karakter, dels har